

ชื่อเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมอีสานกับวรรณกรรมล้านนาเรื่องพญาคันคาก

ผู้วิจัย วันเพ็ญ ใหม่คามิ ปริญญา ศศ.ม. ภาษาไทย (ภาษากับภูมิปัญญาไทย)

กรรมการที่ปรึกษา ศศ. ดร. สุภณ สมจิตศรีปัญญา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ศศ. ประทวน บุญปก อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

ศศ. กัญญา บุรีรัตน์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม 2555

บทคัดย่อ

พญาคันคากเป็นวรรณกรรมพื้นบ้านอีสานกับล้านนามีแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับภูมิปัญญา ประเพณีและความเชื่อได้นำมาเทศนาและประกอบพิธีกรรมขอฝน จึงได้นำมาศึกษาวิจัยอย่างเป็นระบบเพื่อเปรียบเทียบวรรณกรรมเรื่องพญาคันคากฉบับอีสานกับล้านนาในด้านการวิเคราะห์ลำดับเนื้อเรื่อง ภูมิปัญญาด้านวรรณศิลป์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ขอบเขตด้านเนื้อหาเรื่องพญาคันคากฉบับอีสานปริวรรตและชำระจากต้นฉบับใบลาน จำนวน 4 ส่วน และฉบับพิมพ์ดีด 1 ฉบับ พญาคางคากฉบับล้านนาไทย ฉบับวัดเวียง อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง ปริวรรตโดย รังสรรค์ จันต๊ะ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) โดยผู้วิจัยได้วิธีการวิจัยเอกสาร(Documentary Research) ระยะเวลาที่วิจัยเดือนเมษายน พ.ศ. 2553 ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2554 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า ด้านการวิเคราะห์ลำดับเนื้อเรื่อง มีทั้งหมด 40 เนื้อเรื่อง ซึ่งเหมือนกัน 27 เนื้อเรื่อง แตกต่างกัน 13 เนื้อเรื่อง จึงสรุปได้ว่าวรรณกรรมพญาคันคากฉบับอีสานกับฉบับล้านนาเนื้อหาเหมือนกันเป็นส่วนมาก ภูมิปัญญาด้านวรรณศิลป์การใช้คำที่สำคัญมี 2 ประเภท คือ การใช้คำภาษาบาลีในสาระสำคัญ เช่น ประณามพจน์ การเริ่มและจบตอนเป็นจุดฉียบบท ทำให้วรรณกรรมมีลักษณะเป็นชาดก ผู้อ่านผู้ฟังเกิดศรัทธา การใช้คำซ้ำฉบับอีสานมีการใช้คำซ้ำเหมือนเป็นส่วนมาก ซึ่งมีคำที่แสดงถึงความยิ่งใหญ่ ความสืบเนื่องเป็นขบวนการคล้ายขบวนแห่ เช่นว่า ยาบ ๆ ขาว ๆ ยน ๆ ทม ๆ แชว ๆ ลักษณะเช่นนี้พบมากในฉบับภาคอีสาน ส่วนฉบับล้านนาใช้คำที่แสดงถึงลักษณะเฉพาะทางภาษาก่อให้เกิดอารมณ์และสังคมล้านนา เช่น จักสของจิ้น เงินคำ รวงผึ้งรวงมีม วอก ค่าง การใช้คำซ้ำที่แสดงถึงความสืบเนื่อง เช่น คำว่า ไ้ ๆ การใช้คำซ้ำที่แสดงถึงความงดงามทางวรรณศิลป์

ในคางคากฉบับล้านนามีน้อยกว่าฉบับอีสานเนื่องจากฉันทลักษณ์เป็นร้อยแก้วเทศนา ฉบับ
 อีสานใช้ร้อยกรองประเภทกลอนอ่าน ทั้งสองสำนวนมีการใช้คำให้เกิดความไพเราะซาบซึ้ง
 และความศักดิ์สิทธิ์ เรื่องวาทศิลป์มีการใช้โวหารที่ดีทั้งบรรยายโวหาร อุปมาโวหาร พรรณนา
 โวหารและเทศนาโวหาร มีภาพพจน์เปรียบเทียบให้เห็นจริงและเกิดความซาบซึ้ง กล่าวได้ว่า
 วรรณกรรมเรื่องนี้มีความเป็นวรรณศิลป์สูง ด้านศาสนาและความเชื่อ นำไปเทศนาเป็น
 แนวทางในการประกอบพิธีกรรมขอฝน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ฮีตสิบสอง
 คลองสิบสี่ ด้านการเมืองการปกครอง เป็นแบบอย่างที่ดีในการปกครองด้วยทศพิธราชธรรม
 ด้านเศรษฐกิจทำให้มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งเกษตรกรรมและพาณิชยกรรม ซึ่งนับได้ว่าเป็น
 มรดกทางวรรณกรรมของภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานและล้านนา

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

TITLE A Comparative Study of Phaya Khankhak Literature between
Isan Version and Lan Na Version

AUTHOR Mrs. Wanpen Maikami DEGREE M.A. (Language and Thai Wisdom)

ADVISORS Asst. Prof. Dr. Suphon Somchitsripanya Chairman
Asst. Prof. Prathuan Boonpok Committee
Asst. Prof. Kanya Burirat Committee

RAJABHAT MAHA SARAKHAM UNIVERSITY , 2012

ABSTRACT

Phaya Khankhak is Isan and Lan Na folk Literature. Its major theme is about wisdom, traditions and beliefs which are used for preaching and supplementing to the ritual of asking for rain. Thus the researcher systematically studied to compare Phaya Khankhak literature between Isan version and Lan Na version in these aspect analysis of sequences sequences story contents , literary, art, wisdom, local wisdom. For the scope of contents, Phaya Khankhak in Isan version was transformed and revised from original palm leaves in 4 versions and 1 typed version. Phaya Khankhak in Lan Na Thai version of Wat Wiang, Amphoe Thoen, Changwat Lampang, transformed by Rungsan Chanta. This study was a qualitative researcher used the documentary research methodology. The study was conducted from April 2010 to April 2011. The data were analyzed and the result were presented by means of a descriptive analysis.

The results of the study were as follows : For an analysis of sequences contents, there were totally 40 contents. Twenty - seven contents were similar , 13 contents were different. It could be concluded that Phaya Khankhak literature in Isan version and Lan Na version mostly had similar contents. For literary art wisdom, there were 2 major types of language use : The uses of Pali words in the significant matter , such as homage, beginning and ending as small parts. These things could the literature to have characteristics of jataks, and the readers and listeners to generate faith. For word uses, there were puns (play on words) Isan

version and Lan Na version had mostly similar puns. With word expressing greatness and continuity as the possession : for example, yap yap, kaq kaq, yon yon, thom thom, saeo saeo. Such characteristics were found a great deal in Isan version. However, the Lan Na version used the words expressing specific language Characteristics, causing Lan Na emotion and society such as Chaksayong Khuen , ngen – kham, ruangphung, ruangmim, wok, khang. Puns showing continuity were such as chai chai. For puns expressing beauty, there were less puns in Lan Na Khangkhag literature than in Isan version because its prosody was prose for preaching while the Isan version used poetry in a type of reading verses. Both of the versions used words to generate beauty and appreciation and holiness. In terms of rhetoric there were good use of writing styles including narration, figure of speech, description and preaching style of writing. There were figures of speech to compare for realization appreciation. It said that this literature had high literary – In terms of religion and beliefs, they were used for preaching as a guideline for performing ritual of asking for rain, custom, tradition, culture , Hit Sip Song Khlong Sip Si (tradition to observe in each of the twelve months of the year, customs to observe between each of 14 pairs of people, for example husband to wife and wife to husband.) Politic and government were good example of governing using Thotsaphit Ratchatham; in terms of economy causing richness in agriculture and commerce. This things could be regarded as with literary heritage of local wisdom of Isan and Lan Na